provinsje fryslân
provincie fryslân

postbus 20120
8900 hm leeuwarden
tweebaksmarkt 52
(058) 292 59 25

www.fryslan.frl
provincie@fryslan.frl
www.twitter.com/provfryslan

provinsje fryslân

Gemeente Leeuwarden
Gemeenteraad
Postbus 21000
8900 JA LEEUWARDEN

Leeuwarden, 25 februari 2025
Verzonden, 25 februari 2025

Ons kenmerk	:	02344365
Domein/ Team	:	Stafafdeling Bestuurszaken
Behandeld door	:	Provincie Fryslân / bestuurszaken@fryslan.frl
Uw kenmerk	:	
Bijlage(n)	:	
Onderwerp	:	versterking bibliotheeknetwerk en nieuwe zorgplicht

Geacht college,

De Friese bibliotheken zorgen voor een belangrijke sociale infrastructuur die mensen en gemeenschappen sterker maakt. Het kabinet wil dat elke inwoner van ons land een bibliotheek in de buurt heeft. Gemeenten krijgen daarvoor extra geld en via een wijziging van de bibliotheekwet een zorgplicht in 2026. Aan de nieuwe zorgplicht is een toezichtrol voor de provincies gekoppeld.

De zorgplicht komt erop neer dat elke Nederlandse gemeente een volwaardige bibliotheekvoorziening heeft die voor alle inwoners toegankelijk is. Planning is dat het wetswijzigingsvoorstel in september 2025 naar de Tweede Kamer gaat en dat de wet in 2026 ingaat. Graag informeren wij u via deze brief nader over deze ontwikkelingen en de betekenis voor Fryslân.

Rol bibliotheken in de Friese samenleving

Jaarlijks bezoeken ruim twee miljoen Friezen een bibliotheekvestiging in Fryslân. De bibliotheken bieden voor iedereen toegang tot een leven lang leesplezier, leren en ontwikkelen.

Bibliotheken versterken de leefbaarheid in de Friese dorpen en steden. Bibliotheken bieden een laagdrempelige plek waar heel verschillende mensen elkaar ontmoeten en in gesprek

gaan. De bibliotheek is een openbare voorziening waar iedereen welkom is, ongeacht leeftijd, nationaliteit, taal of opleiding.
Bibliotheken dragen bij aan de lees- en taalvaardigheid van inwoners door het stimuleren van lezen en voorlezen, in het Nederlands en het Fries. Taalvaardig zijn draagt bij aan gelijke maatschappelijke kansen voor iedereen. Als je onvoldoende taalvaardig bent loop je het risico te worden uitgesloten van werk, sociale contacten en democratische processen. Het aanpakken en voorkomen van laaggeletterdheid draagt ook bij aan een structurele verbetering van de Friese arbeidsmarkt.

Sterk bibliotheeknetwerk
Het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen bestaat uit de gemeentelijke lokale bibliotheken, de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's) en de nationale Koninklijke Bibliotheek. Het functioneren in een netwerk is een kenmerk van het Nederlandse bibliotheekwerk. De partners functioneren met elkaar in één stelsel als delen van een groter geheel. De *Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen* (Wsob) geeft het bibliotheekwerk een inhoudelijk en bestuurlijk kader.

In Fryslân kunnen wij trots zijn op het bibliotheekwerk, dankzij uw steun en betrokkenheid is er een behoorlijk solide netwerk. Het belang van de bibliotheek wordt door de Friese gemeenten erkend. Toch blijft de bibliotheek op het punt van financiën kwetsbaar. Dit vraagt dat we als gezamenlijke overheden de schouders onder het bibliotheeknetwerk blijven zetten. Zo investeert de provincie Fryslân extra in de aanpak van laaggeletterdheid, naast de uitvoering van haar wettelijke taken via de basisfinanciering van Fers, de steunorganisatie in Fryslân.

De functie van de bibliotheek is in de aflopen tien jaar verbreed. Naast de uitleenfunctie houden bibliotheken zich bezig met maatschappelijke taken op bijvoorbeeld het gebied van laaggeletterdheid en digitaal burgerschap. Het aantal vestigingen, de openingstijden en de dienstverlening zijn echter teruggelopen. Hierdoor wonen nu te veel Nederlanders op te grote afstand van een volwaardige bibliotheek. Het vorige kabinet heeft in 2023 en 2024 daarom extra middelen voor bibliotheken beschikbaar gesteld, via specifieke uitkeringen (spuk-regeling) aan gemeenten. Hiermee is gestart met het versterken en repareren van de bibliotheeksector, ook ter voorbereiding op de aanpassing van de bibliotheekwet.

Maatschappelijke functie bibliotheken
De verbreding van het takenpakket van bibliotheken is wettelijk verankerd in de vijf kernfuncties die in 2015 opgenomen zijn in de bibliotheekwet. Deze vijf maatschappelijke bibliotheekfuncties zijn: 1. ter beschikking stellen van kennis en informatie; 2. bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie; 3. bevorderen van lezen, laten kennismaken met literatuur; 4. organiseren van ontmoeting en debat; 5. mensen laten kennismaken met kunst en cultuur.

Op basis van de evaluatie van de bibliotheekwet hebben de koepelorganisaties van het Rijk, gemeenten, provincies en het bibliotheekveld hun handtekening gezet onder een convenant

met de focus op drie grote, maatschappelijke opgaven: bevorderen van geletterdheid en leesplezier, digitale inclusie en burgerschap en een leven lang ontwikkelen.
Alle inwoners hebben recht op een volwaardige bibliotheek in buurt die via de vijf kernfuncties kan bijdragen aan deze maatschappelijke opgaven. Om dit te borgen stelt het Rijk een zorgplicht in.

Wat houdt de zorgplicht bibliotheken in?
De zorgplicht komt erop neer dat elke gemeente een volwaardige bibliotheekvoorziening heeft die voor alle inwoners toegankelijk is. Het Rijk ziet een volwaardige bibliotheek als: 'een goed bereikbare openbare bibliotheekvoorziening die de hele breedte aan maatschappelijke bibliotheekfuncties aanbiedt en daarmee van belang is voor de lokale gemeenschap'.

Bij de zorgplicht wordt specifiek benoemd: het per gemeente in stand houden van één fysieke bibliotheekvestiging, met een fysieke collectie, die minimaal vijftien uur open is met professionele bemensing. Daarnaast staat er dat er door de gemeenten elke vier jaar een meerjarenplan moet worden vastgesteld. Bij het meerjarenplan hoort ook een financiële paragraaf, waarbij de gemeente aangeeft op welke wijze de rijksmiddelen worden ingezet. Bij nieuwe wet wordt aangegeven dat als een gemeente al aan de minimumnormen voldoet, het Rijk verwacht dat de extra rijksmiddelen worden ingezet voor verdere doorontwikkeling en niet aan andere zaken besteed.

De zorgplicht geldt óók voor de provincies: de provincies moeten zorgen dat in elke provincie ten minste één POI werkzaam is met een nieuwe en bredere taakomschrijving, om daarmee de bibliotheken in de volle breedte te kunnen ondersteunen. Deze zorgplicht voor een provinciale ondersteuningsinstelling nemen wij graag op ons.

Toezichtrol provincies
Aan de zorgplicht is een nieuwe toezichtrol voor provincies verbonden, gericht op het sterker maken van het bibliotheeknetwerk. Hoe deze toezichtstaak er precies uit komt te zien, wordt in de komende periode uitgewerkt. Voor de vormgeving van het toezicht is de *Wet revitalisering generiek toezicht* (wet RGT) leidend. Uitgangspunt van deze wet is vertrouwen. In dit geval: het vertrouwen dat een gemeente naar behoren invulling geeft aan de zorgplicht bibliotheken. Het Rijk geeft aan dat provincies zich voor het toezicht kunnen baseren op onder meer het gemeentelijk meerjarenplan en de jaarlijkse monitorgegevens van de Koninklijke Bibliotheek.

Decentralisatie-uitkering en bijdrage gemeentefonds
Na het versterkingstraject via de Spuk in 2023 en 2024, volgt bestendiging daarvan via een decentralisatie-uitkering in 2025 en 2026 en daarna hetzelfde bedrag via een structurele bijdrage via het gemeentefonds. Deze financieringsstroom vanuit het Rijk verhoogt de bestaande gemeentelijke middelen voor de bibliotheken met ruim 10% (in totaal bijna 60 miljoen per jaar extra). De huidige investeringen van gemeenten in het bibliotheekwerk

maken een krachtig netwerk mogelijk, aangevuld met de middelen via OCW zorgt dat voor de gewenste versterking. De toegankelijkheid en volwaardige rol van de bibliotheken worden hiermee in de toekomst geborgd.

Samen optrekken

Op 4 februari jl. organiseerden Fers en de provincie Fryslân met medewerking van het ministerie van OCW een bijeenkomst over de zorgplicht bibliotheken voor medewerkers van de Friese gemeenten. Doel was kennisdelen, horen wat er speelt en ideeën uitwisselen over hoe we meer samen kunnen optrekken in het zorgen voor een sterk Fries bibliotheeknetwerk. Om te helpen bij het invoeren van de zorgplicht, werkt de VNG aan een Handreiking Bibliotheken, met daarin onder meer een leidraad voor het meerjarenplan bibliotheekwerk. Ook via het ministerie ontvangt u informatie over de zorgplicht.

Een bestuurlijke bijeenkomst over het bibliotheeknetwerk in Fryslân en de zorgplicht wordt ook voorbereid. U bent hierbij van harte welkom. We bespreken dan de actuele ontwikkelingen en kijken waar we elkaar kunnen versterken. Het onderwerp wordt mogelijk ook geagendeerd op portefeuillehouders-overleggen in Fryslân. Vanuit het Fries Leesoffensief worden ook verschillende netwerkactiviteiten georganiseerd, wij zorgen ervoor dat u deze uitnodigingen ook ontvangt.

Wij hopen u op een van deze momenten te begroeten en kijken er naar uit samen verder te werken aan sterke en toekomstbestendige Friese bibliotheken.

Met vriendelijke groet,

mede namens mw. A. van Gaalen, directeur-bestuurder van Fers,

Gedeputeerde Staten van Fryslân,

[redacted]

drs. A.A.M. Brok, voorzitter

[redacted]

drs. ing. J.J. Algra, secretaris

Heeft u vragen of suggesties naar aanleiding van deze brief, dan kunt u terecht bij uw bibliotheekdirecteur, bij Fers (contactpersoon: [redacted] en de provincie Fryslân (contactpersoon: [redacted]

provinsje fryslân

provinsje fryslân
provincie fryslân

Deze brief is in afschrift ook verzonden aan gemeenteraadsleden, statenleden, bibliotheekdirecteuren en leden van de Raden van Toezicht van de Friese bibliotheken.